

หน่วยงานของรัฐ

เนื่องจากมีหลายท่านสงสัยว่า หน่วยงานของรัฐมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง เพราะเห็นมีชื่อเรียกแตกต่างกัน และในแต่ละหน่วยงานเหล่านั้น ยังประกอบด้วย หน่วยงาน ประเภท กรม สำนักงาน สถาบัน และอื่น ๆ ซึ่งผู้บริหารสูงสุดของแต่ละหน่วยงานนั้นก็ยังมีชื่อเรียกแตกต่างกัน ทำให้เกิดความสับสน จึงใคร่สรุปด้วยคำอธิบายสั้น ๆ ดังนี้

สำหรับราชการบริหารส่วนกลาง สามารถจัดแบ่งหน่วยงานภาครัฐออกได้เป็น 6 ประเภท ตามลักษณะของภารกิจและโครงสร้างการบริหารจัดการได้ดังนี้

ที่	หน่วยงาน	ลักษณะของภารกิจและโครงสร้างการบริหารจัดการ
1	ส่วนราชการ	กระทรวง ทบวง กรม รับผิดชอบภารกิจหลัก ภารกิจพื้นฐานของรัฐที่เป็นการควบคุม กำกับดูแล และอนุมัติ อนุญาตตามกฎหมาย รวมทั้งงานนโยบายต่าง ๆ ควรมีบทบาทภารกิจหลัก (core function) รวม 3 ประการคือ (1) บทบาทภารกิจในการกำหนดนโยบาย (2) บทบาทภารกิจในการวางระเบียบ หลักเกณฑ์และตรวจสอบ (3) บทบาทภารกิจในการสนับสนุนส่งเสริม
2	หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ	<ul style="list-style-type: none">• เป็นหน่วยงานที่เน้นการให้บริการแก่หน่วยงานแม่ต้นสังกัดเป็นหลัก• หน่วยงานของส่วนราชการที่มีขีดความสามารถสูงกว่าภารกิจที่มีอยู่ที่อาจให้บริการแก่หน่วยงานอื่นรวมทั้งประชาชน• เน้นการมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่า มีความคล่องตัวในการทำงาน รวมถึงลดค่าใช้จ่ายภาครัฐ
3	องค์การมหาชน	<ul style="list-style-type: none">• หน่วยงานบริหารที่แยกส่วนออกไปจากส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจมีกลไกการบริหารงานของตนเอง• รับผิดชอบงานบริการสาธารณะ• มีความมุ่งหมายให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด• ต้องไม่เป็นที่วิบัติประสงค์เพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก
4	หน่วยงานในกำกับของกระทรวง	<ul style="list-style-type: none">• หน่วยงานที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะของหน่วยงานแต่ละแห่ง• ภารกิจหลากหลาย• ต้องการอำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการกำกับตรวจสอบ ดำเนินการ แต่กฎหมายขององค์การมหาชนไม่เปิดโอกาสให้
5	รัฐวิสาหกิจ	เป็นหน่วยงานที่รัฐเป็นเจ้าของทั้งหมดหรือเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ รับผิดชอบภารกิจของรัฐที่เกี่ยวข้องกับ <ul style="list-style-type: none">• ภารกิจของรัฐเชิงพาณิชย์ที่มีลักษณะเป็นการให้บริการสาธารณะ• งานสาธารณูปโภคขนาดใหญ่• งานของรัฐที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ• กิจกรรมมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่รัฐยังจำเป็นต้องควบคุมและดำเนินการแต่ผู้เดียว• งานที่ภาคเอกชนยังไม่พร้อมที่จะลงทุนดำเนินการ• กิจการที่รัฐจำเป็นต้องแทรกแซงตลาดเพื่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม

ที่	หน่วยงาน	ลักษณะของภารกิจและโครงสร้างการบริหารจัดการ
6	หน่วยงานภายใต้มูลนิธิ	<ul style="list-style-type: none"> • สถาบันอิสระที่จัดตั้งภายใต้มูลนิธิ มีการบริหารงานอิสระจากระบบราชการ • จัดตั้งโดยมติดคณะรัฐมนตรี โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชน หรือ ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ • ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล • อิงกับมูลนิธิเพื่อรองรับในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ตามกฎหมาย

การกำหนดชื่อและความหมายของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ

ที่	ชื่อ	ความหมาย
1	ส่วนราชการระดับกระทรวง	
1.1	กระทรวง (Ministry)	<p>ส่วนราชการที่ดำเนินการตามภารกิจของรัฐในราชการฝ่ายบริหารที่มีระดับสูงสุด มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม</p> <p>ในกระทรวงมีปลัดกระทรวงทำหน้าที่รับผิดชอบการกำหนดยุทธศาสตร์ การจัดสรรทรัพยากรการบริหารและงบประมาณในภาพรวมของกระทรวง กำกับ เร่งรัด และติดตามการปฏิบัติงานภายในกระทรวงให้เป็นไปตามเป้าหมาย นโยบายของรัฐบาล และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการประจำในกระทรวง</p> <p>ส่วนราชการระดับกระทรวง อาจเรียกชื่อเป็น :</p> <p>(1) สำนักนายกรัฐมนตรี</p> <p>(2) กระทรวง</p>
1.2	กลุ่มภารกิจ	<p>ไม่ใช่ส่วนราชการแต่เป็นกลุ่มงานหรือกลุ่มของหน่วยงาน ที่มีภารกิจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน จัดไว้เพื่อให้เป็นหน่วยบริหารในกระทรวงที่มีภารกิจหลายด้าน อาจจัดกลุ่มภารกิจได้หลายกลุ่มภารกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหลากหลายและจำนวนภารกิจเฉพาะในกระทรวงนั้น ๆ การจัดตั้งกลุ่มภารกิจทำโดยประกาศเป็นกฎกระทรวง ทั้งนี้ เพื่อให้กระทรวงสามารถกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันได้ และมีผู้รับผิดชอบกำกับการบริหารงานของกลุ่มภารกิจนั้น โดยตรง เพื่อให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว รวมทั้งให้มีการประสานการปฏิบัติงาน และการใช้งบประมาณร่วมกัน</p> <p>ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกลุ่มภารกิจ คือ รองปลัดกระทรวงหัวหน้ากลุ่มภารกิจ รับผิดชอบวางแผนและประสานกิจกรรมให้มีการใช้ทรัพยากรของส่วนราชการต่าง ๆ ในกลุ่มภารกิจให้มีประสิทธิภาพ</p>
2	ส่วนราชการระดับกรม	
2.1	กรม (Department)	<p>ส่วนราชการที่มีภารกิจหลักในงานปฏิบัติการ หรือบริการเป็นส่วนใหญ่ ปกครองบังคับบัญชาโดยบุคคลคนเดียว มีชื่อหัวหน้าส่วนราชการเรียกว่า <u>อธิบดี</u></p>
2.2	สำนักงานปลัดกระทรวง (Office of the Permanent Secretary)	<p>เป็นชื่อเฉพาะของส่วนราชการในกระทรวงที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกระทรวง และระหว่างฝ่ายการเมืองกับหน่วยงานระดับรองลงมาจากรัฐมนตรี</p>

ที่	ชื่อ	ความหมาย
2.3	สำนักงานคณะกรรมการ (Office of the..... Commission)	ส่วนราชการที่มีภารกิจหลักในงานนโยบาย งานให้คำปรึกษา งานวิชาการ หรืองาน หน่วยงานกลางการบริหาร เป็นส่วนราชการที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการใน กฎหมายเฉพาะของส่วนราชการ มีชื่อหัวหน้าส่วนราชการเรียกว่า <u>เลขาธิการ</u> กรณีการใช้ชื่อ “สำนักงานสภา” เห็นควรกำหนดเป็นชื่อย่อไว้ และให้เป็นไปตามที่ กำหนดในกฎหมายจัดตั้ง
2.4	สำนักเลขาธิการ (Secretariat of the)	เป็นชื่อเฉพาะของส่วนราชการที่มีภารกิจหลักในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรี มีชื่อหัวหน้าส่วนราชการเรียกว่า <u>เลขาธิการ</u>
2.5	สำนักงาน (Office)	ส่วนราชการที่มีภารกิจหลักในงานนโยบาย งานให้คำปรึกษา หรืองานวิชาการ มีชื่อ หัวหน้าส่วนราชการ เรียกว่า <u>ผู้อำนวยการ</u>
2.6	มหาวิทยาลัย (University)	สถาบันการศึกษาของทางราชการที่จัดการศึกษาในระดับ อุดมศึกษา ในกรณีการจัด การศึกษาเฉพาะสาขาหรือเฉพาะทาง อาจใช้ชื่อว่า “สถาบัน” สำหรับชื่อ “สำนัก” และ “สถาบัน” ไม่ควรใช้เป็นคำนำหน้าชื่อหน่วยงานระดับกรม ทั้งนี้ เห็นควรให้เปลี่ยนชื่อหน่วยงานที่ใช้ชื่อ “สำนัก” เป็น “สำนักงาน” และเห็นควรให้ เปลี่ยนชื่อหน่วยงานที่ใช้ชื่อ “สถาบัน” เป็น “กรม” หรือ “สำนักงาน” ตามลักษณะงาน ต่อไป
3	ส่วนราชการระดับต่ำกว่า กรม	ส่วนราชการระดับรองลงมาจากกรม มีสายการบังคับบัญชาโดยตรงต่อผู้บริหารระดับ กรม งานตามภารกิจที่มีลักษณะเป็นงานประจำตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกรม นั้น มี ชื่อเรียก ดังนี้
3.1	สำนัก (Bureau)	ส่วนราชการที่มีภารกิจหลักในการปฏิบัติการ งานบริการ งานนโยบาย งานให้ คำปรึกษา และงานวิชาการ สำหรับ ชื่อ “กอง (Division)” ซึ่งปัจจุบันใช้เรียกชื่อส่วนราชการที่มีภารกิจในงาน สนับสนุน หรืองานปฏิบัติการ/งานบริการ ในลักษณะเดียวกับ “สำนัก” เพียงแต่แตกต่าง ที่ปริมาณงาน โดยมีเหตุผลของการที่ใช้ชื่อแตกต่างกันก็เพื่อกำหนดระดับตำแหน่งที่ สูงชันนั้น ดังนั้น อาจใช้ชื่อเรียกส่วนราชการที่มีลักษณะงานดังกล่าวว่า “สำนัก” หรือ “กอง” โดย ไม่ผูกพันระดับตำแหน่งของผู้บริหาร
3.2	สำนักงานเลขานุการกรม (Office of the Secretary)	เป็นชื่อเฉพาะของส่วนราชการในราชการบริหารส่วนกลางของกรม ที่มีภารกิจหลักใน งานสนับสนุนที่ให้บริการแก่ส่วนราชการระดับต่ำกว่ากรมอื่น ๆ
3.3	ศูนย์ (Center)	ส่วนราชการที่เป็นศูนย์กลางทางวิชาการหรือการให้บริการในสาขาเฉพาะ ทั้งใน ราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งจะมุ่งให้บริการต่อหน่วยงาน ต่าง ๆ ในสังกัดเดียวกันเป็นหลัก แต่บางครั้งอาจให้บริการต่อหน่วยงานต่างๆ นอกสังกัด และประชาชนด้วย
3.4	สำนักงาน...เขต / สำนักงาน ...ภาค (Regional Office)	ส่วนราชการในราชการบริหารส่วนกลางที่ไปดำเนินงานวิชาการตามภารกิจของส่วน ราชการระดับกรม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของราชการบริหารส่วนภูมิภาค
3.5	สถาบัน (Institute)	ส่วนราชการที่มีภารกิจหลักในงานการศึกษา ฝึกอบรม และ/หรือ การวิจัย อาจรวมถึง การให้บริการที่ใช้ความรู้ทางวิชา การหรืองานวิชาชีพเฉพาะ

ที่มา : หนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ นร 1204/ว6 ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2547 เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในกรม